

DOI: [10.26565/2786-4995-2025-2-04](https://doi.org/10.26565/2786-4995-2025-2-04)

УДК 336.7.01(477)(075.8)

Барановський Олександр

доктор економічних наук, професор,
професор ІПО ДННУ

«Академія фінансового управління»

бульв. М.Міхновського, 38, м. Київ, Україна, 01014

e-mail: bai.professor@gmail.com

ORCID ID: [0000-0002-5505-5098](https://orcid.org/0000-0002-5505-5098)

Борщук Олександр

аспірант ДННУ «Академія фінансового управління»

бульв. М.Міхновського, 38, м. Київ, Україна, 01014

e-mail: alexbor1989@gmail.com

ORCID ID: [0000-0002-3960-6240](https://orcid.org/0000-0002-3960-6240)

Банківська система: сутність, функції та принципи розбудови

Анотація. Значущість обґрунтованого визначення сутності банківської системи, її функцій, основних властивостей та наріжних принципів формування зумовлюється її місцем і роллю у забезпеченні життєдіяльності країни у сприятливих умовах, кризовий / воєнний час, період післявоєнного відновлення та поступального соціально-економічного розвитку держави. Саме стан і особливості функціонування банківської системи (БС) значною мірою визначають можливості її впливу на посткризове, повоєнне відновлення національної економіки та кредитування розширеного відтворення.

Метою статті є поглиблення теоретико-методологічних засад визначення особливостей функціонування та розвитку банківської системи. Об'єктом дослідження є ринок банківських послуг. Застосовано діалектичний, монографічний та історичний методи, методи системного, експертного й логічного аналізів, групування.

У статті визначено підходи до тлумачення та проаналізовані погляди дослідників на сутність банківської системи, її характерні властивості й функціональне призначення, класифікацію різновидів та принципи формування. Наведено авторське бачення зазначених аспектів функціонування і розвитку банківської системи.

Ключові слова: банківська система, властивості банківської системи, різновиди банківської системи, функції банківської системи, принципи формування банківської системи

Формули: 0; рис.: 0; табл.: 1; бібл.: 46.

Для цитування: Барановський О., Борщук О. Банківська система: сутність, функції та принципи розбудови. Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку. №2(17)2025. С. 43-57. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2025-2-04>

Вступ (Introduction). Аналіз напрацювань дослідників свідчить про широкий спектр підходів до визначення сутності БС, її властивостей, функціонального призначення, класифікаційних ознак і різновидів, принципів формування. Важливість же уточнення цих параметрів зумовлюється необхідністю використання наявних і потенційних можливостей БС позитивно впливати на соціально-економічний розвиток країн у циклічній економіці, протидіяти різного роду кризовим явищам, стабілізувати національну економіку у кризовий / воєнний і післявоєнний періоди, сприяти досягненню цілей сталого розвитку, протистояти глобалізаційним викликам.

Літературний огляд (Literature review). Проблематикою функціонування й розвитку банківської системи займалися численні вітчизняні і зарубіжні дослідники.

К. Буассе (K. Bouiass) і К. Марсал (C. Marsal)[36], М. Фрідман (М. Фрідман) і А. Шварц (A. Schwartz)[39] наголошували на відсутності БС у країнах, що розвиваються, яка замінюється несистематизованою сукупністю комерційних банків (КБ). Натомість Л. Сенбет (L. Senbet)[45], І. Отчере (I. Otchere)[44], Т. Бек (T. Beck), М. Фукс (M. Fuchs), Д. Сінгер (D. Singer), М. Вітте (M. Witte)[34] вважають БС конкретно-історичним поняттям, що має враховувати форми господарювання, елементи надбудови, інститути, економічні відносини, структуру національної економіки.

До характеристики підходів до визначення сутності БС вдавалися Р. Вовченко[5, с.15-16], К. Далгич[9], Демківський[10, с.119], О. Затварська[16, с.47], Г. Карчева[17, с.93], А. Мороз[14, с.56], С. Подік[27, с.102].

Визначення й обґрунтування сутності БС містяться в наукових роботах У. Владичин[4], Д. Гладких[6, с.18-19], О. Дзюблюка[32, с. 26], В. Кириленка[19, с.353], Костюченка[21, с.34], Т. Латковської[22, с.15], Ю. Онищенко[25, с.103], О. Реверчука[29, с. 420], В. Рудевської[30, с.19], В. Стойки[31].

Функціональне призначення БС розглядали Р. Мертон (R. Merton)[42], М. Савлук[8], М. Крупка і Н. Пайтра[1].

На властивості БС звертали увагу О. Грищенко і М. Головка[7, с.133], І. Д'яконова[13] А. Єпіфанов[15, с.14], В. Коваленко, О. Коренєва, К. Черкашина і О. Крухмаль[2, с.15-17], Є. Мордань[23, с.35-36], С. Хайлук[33, с.192].

Принципи банківської діяльності, функціонування БС, діяльності БС виокремлювали М. Гросс (M. Gross) і С. Бруннер (S. Brunner)[41], В. Енгерт, Л. Нотт, Дж. Селоді[38, с.145], Н. Прокопенко, В. Мирончук і І. Шепель[28].

Утім, попри велику кількість наукових публікацій проблеми виявлення особливостей функціонування БС системно не досліджені, а її впливу на посткризове / повоєнне відновлення національної економіки недостатньо вивчені, не комплексно опрацьовані, а відтак потребують подальших досліджень.

Мета, завдання та методи дослідження (Purpose, objectives and research methods). Метою статті є поглиблення теоретико-методологічних засад визначення особливостей функціонування та розвитку банківської системи. Завданнями дослідження визначені аналіз існуючих підходів і поглядів дослідників до трактування сутності банківської системи, її властивостей, функцій, різновидів і принципів формування та наведення авторського бачення щодо цього. Застосовано діалектичний, монографічний та історичний методи, методи системного, експертного й логічного аналізу, групування.

Результати (Research results). Загальновизнаним є факт існування в країнах світу БС. Проте, окремими дослідниками висловлюється думка, що в країнах, що розвиваються, відсутня БС заміщується сукупністю банків, що здійснюють грошово-кредитні функції[36; 39]. А, скажімо, африканським й європейським дослідникам притаманна думка, що БС є конкретно-історичним поняттям, вивчення якого має враховувати сукупність форм господарювання, елементів надбудови, інститутів, економічних відносин, структуру

господарського комплексу, стан продуктивних сил в конкретний момент і в конкретній країні, її взаємозв'язок з регіональною та світовою економікою[34; 44; 45].

Водночас, у фаховій літературі виокремлюються вузький (сукупність суб'єктів з певною функціональною орієнтацією) і широкий (об'єднання банків, інституціональних / інфраструктурних підсистем забезпечення) підходи до визначення сутності БС[5, с.15-16].

При цьому окремі дослідники доводять синонімічність понять «банківська система» і «банківський сектор» як об'єкта системних досліджень та з урахуванням інституційної ознаки[26, с.61], з чим, на нашу думку не можна погодитися.

Слід наголосити на відмінності понять «банківська система» і «банківський сектор», які ґрунтовно й аргументовано проаналізовані в дисертаціях Р. Вовченка[5, с.10-24] і К. Далгич[9, с.27-28].

Тлумачення поняття «банківська система» багатогранне, що зумовлено її важливістю у життєдіяльності будь-яких економічних агентів. Її визначення формулюються за допомогою численних підходів, серед яких, насамперед, слід виокремити системний, інституціональний, системно-інституціональний, інституційно-економічний, функціональний, історичний, правовий.

За системним підходом БС в економічній літературі розглядається як структурована / впорядкована / субординована сукупність, цілісність / цілісне утворення з точки зору наявності комплексу її окремих елементів, взаємопов'язаних і взаємозумовлених, поєднаних певною мірою; складова фінансової системи.

Інституціональний підхід підводить до тлумачення БС як сукупності певних інститутів, серед яких вчені виокремлюють:

- формальні та неформальні інститути-правила (рамки, закономірності, дії, закони, звички, принципи, угоди, спосіб мислення): створені людьми обмежувальні рамки, що організовують відносини між ними[24]; наявність загальних закономірностей за взаємодії великої, але не нескінченної кількості фізичних, біологічних і соціальних об'єктів[35]; колективні дії з контролю, звільнення, розширення індивідуальної дії[37]; панівні й вищою мірою стандартизовані звички[43]; спосіб мислення про відносини суспільства й особистості та виконувани ними функції[46];
- інститути-організації / установи: центральні банки (ЦБ), КБ, небанківські кредитні установи, представництва / філії іноземних банків, банківська інфраструктура. Хоча слід зазначити, що останнім часом поширеною є думка, що ці організації / установи є не інститутами, а інституціями.

Причому окремі дослідники наголошують, що на структуру БС накладає свій відбиток її сутність у певний момент, але взаємодія з найрізноманітнішими економічними агентами унеможливорює включення в її структуру тих з них, що підпорядковані іншим цілям[40]. Відтак, зазвичай, дослідники БС не включають до її складу небанківські кредитні установи, позаяк останні є неодмінним елементом кредитної системи, більш широкого, порівняно з БС, поняття.

Існує й системно-інституціональний підхід, який акцентує увагу на існуванні в БС як сукупності взаємодіючих елементів, що виконують свої функції ефективного регулятора, який забезпечує її стійкість до різних викликів, загроз і ризиків, уможливорює збереження цінностей системи та компенсацію втрат у разі негативу з будь-яким з її елементів.

За функціональним підходом БС розглядається як частина економічної, фінансової, кредитної систем, що виконує специфічні функції.

Банківська система виконує ряд функцій. За Р. Мертоном[42], вона концентрується на реалізації таких функцій, як: мобілізація / акумулювання заощаджень, розподіл / перерозподіл ресурсів, спрощення обміну, диверсифікація ризиків, корпоративне управління. При цьому за ефективного акумулювання заощаджень БС впливатиме на економічне

зростання, долаючи розрив між ними й інвестиціями. М. Савлук до функцій БС відносить[8, с.446]: трансформаційну; емісійну, що полягає у створенні платіжних засобів та регулюванні грошового обороту, та стабілізаційну, що матеріалізується у забезпеченні стабільності банківської діяльності та функціонування грошового ринку. Майже ідентичні функції називають й М. Крупка і Н. Пайтра[1, с.21]: трансформаційну, створення грошей і регулювання грошової маси та стабілізаційну.

Крім того, будучи інститутом ринкової економіки, БС регулює поведінку економічних агентів, обмежуючи її опортуністичну складову; знижує трансакційні витрати в економіці; зменшує невизначеність і знижує асиметричність інформації й сприяє інформуванню економічних агентів завдяки об'єднанню в систему, ліцензуванню ЦБ діяльності КБ, регулюванню і нагляду за нею, організації підготовки ними статистичних збірників та інформаційних бюлетенів, оприлюдненню встановлюваних відсоткових ставок (облікових / рефінансування). Поряд з цим ЦБ вдаються до емісії національних грошових одиниць, що зумовлює появу універсальних платіжних засобів в грошовому обігу.

К. Далгич тлумачить ці функції, як інформаційну, регулюючою та зниження ентропії, та додає до них й перерозподільну функцію[9, с.40-41].

На наш погляд, крім вищезазначених, БС виконує також контрольну (щодо запобігання та протидії відмиванню «брудних» грошей, фінансуванню тероризму та фінансуванню поширення зброї масового знищення; функціонування платіжних систем), відтворювальну (сприяння розширеному відтворенню в національній економіці), соціальну (підвищення добробуту населення, розвиток соціальної відповідальності КБ) та консультативну функції.

Серед вітчизняних дослідників прихильниками правового підходу до визначення сутності БС на основі чинного в країні законодавства / банківського законодавства належать О. Затварська [16, с.47] і Г. Карчева [17, с.93; 18, с.62]; системного – С. Подік [27, с.102], А. Демківський [10, с.119], М. Савлук [8, с.419].

Слід зазначити, що існують й інші оцінки підходів до визначення сутності БС за трьома напрямками, як[1, с.15]: сукупності банків країни у визначеному часовому інтервалі; кредитної системи; системи, до складу якої входить банківська інфраструктура як складова кредитної системи.

Прихильник інституціонального підходу А. Мороз визначав БС як сукупність різних видів банків та банківських установ у їхньому взаємозв'язку, складову кредитної системи[14, 56]. Однак, у даному визначенні незрозумілий поділ учасників БС на банки і банківські установи.

У. Владичин вважає, що під БС слід розуміти сукупність ЦБ та універсальних і спеціалізованих КБ у їхній взаємодії між собою і з навколишнім середовищем, що здійснюють різноманітні операції та надають послуги для задоволення власних потреб і потреб національної економіки загалом[4, с.28]. Водночас таке визначення знову акцентує на сукупності банків і містить елемент невизначеності, позаяк незрозуміло, що автор вкладає в поняття «навколишнє середовище».

С. Подік говорить про БС як законодавчо визначену й чітко структуровану сукупність фінансових посередників грошового ринку, які займаються банківською діяльністю [27], А. Демківський – як законодавчо визначену, чітко структуровану і субординовану сукупність фінансових посередників, які здійснюють кредитні і фінансові операції на професійній основі та функціонально взаємопов'язані в самостійну економічну структуру[10]. Натомість за М. Савлуком, БС є законодавчо визначеною, чітко структурованою та субординованою сукупністю фінансових посередників, які здійснюють банківську діяльність на постійній професійній основі і функціонально пов'язані в самостійну економічну структуру[8, с.445]. Проте, така інтерпретація, по-перше, включає в БС всіх фінансових посередників, що здійснюють банківську діяльність на постійній професійній основі, з чим не можна

погодитися, позаяк окремі різновиди банківської діяльності можуть здійснювати й небанківські кредитні установи, які належать до інших сегментів фінансового сектора, по-друге, не дає уявлення, що собою являє самостійна економічна структура.

О. Костюченко вважає, що БС – це розгалужена сукупність банків і банківських інститутів, фінансово-кредитних установ, що функціонують в єдиному фінансово-кредитному механізмі під орудою ЦБ[21, с.34]. І це визначення залишається логічно незавершеним, оскільки до складу БС включаються незрозумілі банківські інститути, а також фінансові-кредитні установи, до яких власне належать як КБ, так і небанківські кредитні установи.

О. Дзюблюк вважає, що БС як одна з найважливіших та невід’ємних структур ринкової економіки є сукупністю різних за організаційно-правовою формою та спеціалізацією установ (фінансових посередників), які функціонують у певний час в єдиній фінансовій системі та спільному грошово-кредитному механізмі[32, с. 26]. Водночас О. Дзюблюк у своїх більш ранніх працях до БС відносить ЦБ і КБ, а також банківську інфраструктуру, сутність якої в літературі тлумачиться неоднозначно. Так, до елементів інфраструктури елементів зараховують[1, с.24]: розрахунково-касові / клірингові центри; дилерські й аудиторські компанії, рейтингові агентства, структури із забезпечення КБ обладнанням, матеріалами, інформацією і фахівцями. Водночас, на наш погляд, неправомірно відносити до банківської інфраструктури, як це роблять окремі дослідники[2, с.17], систему кореспондентських відносин між банками. Крім того, на наше переконання, банківську інфраструктуру загалом неправомірно відносити до БС.

На думку О. Реверчука, БС – це сукупність банківських установ, що об’єднуються в єдиний комплекс з метою забезпечення стабільності функціонування, ефективного грошово-кредитного регулювання економіки та задоволення потреб населення у продуктах банківської діяльності[29, с. 420]. При цьому розпливчатою залишається теза про сукупність банківських установ, хоча до позитиву слід все ж віднести спробу визначення цільової спрямованості зазначеного комплексу. Водночас, по-перше, незрозуміло, про чіку стабільність функціонування йдеться, а по-друге, БС покликана задовольняти потреби не лише населення, а й інших економічних агентів.

В. Рудевська під БС убагає певну сукупність банків, об’єднаних в окремий органічний комплексний механізм забезпечення стабільного та ефективного функціонування економіки через грошово-кредитний канал[30, с.19]. Саме останнє і визначає відмінність представленого підходу. Утім, викликають запитання, що собою являють певна сукупність, органічний механізм. Бракує такому визначенню і акценту на соціальну сферу.

В. Стойка називає БС складною, самоорганізованою та динамічною системою, що складається з усіх банків країни, діяльність яких регламентується чинним законодавством і призначена для задоволення потреб економіки й суспільства і забезпечення власної стабільності[31]. Особливістю наведеного визначення є наголос на обслуговуванні потреб економіки та суспільства, хоча дослідник не розшифровує своє бачення таких потреб.

Т. Латковська тлумачить БС як одну з найскладніших соціальних систем, що характеризується наявністю управління та здатністю до самоуправління, до якої входять ЦБ, державні, акціонерні і кооперативні КБ, філії та представництва іноземних банків[22, с.15]. При цьому відмінність такого визначення полягає в акценті на соціальність досліджуваної системи, однак доволі абстрактним виглядає теза про наявність в ній процесів управління.

Натомість Ю. Онищенко трактує БС, вимоги якої можуть набувати статусу державної фінансової політики, як основу фінансово-економічної системи країни і наголошує, що функціонування банків в ній не можна розглядати у відриві від виробництва / обігу / споживання матеріальних благ, політики, ідеології, культури, освіти, керівних орієнтирів суспільства[25, с.103]. Позитивом такого визначення є наголос на державній значущості вимог БС, її зв’язку з усіма сферами життєдіяльності країни й стадіями відтворення.

К. Далгич зазначає, що БС, як частина фінансово-кредитної системи держави, є великою, динамічною, цілеспрямованою та складною системою, яка відрізняється: множинною елементів, які реалізують притаманні їм функції; ієрархічними управлінськими рівнями; мінливістю її поведінки загалом та її окремих елементів, складними взаємозв'язками, включно із зворотними; нерівномірністю позначення на ній зовнішнього середовища, випадковістю поведінки; унормованість прийняття управлінських рішень. Водночас, на її думку, БС – цілісний економічний механізм, що матеріалізується у певній оргструктурі, яка зменшує опортуністичну поведінку учасників грошово-кредитних відносин, оптимізує грошово-платіжний обіг й перерозподіл тимчасово вільних ресурсів, стимулює економічне зростання в державі, взаємодіє з іншими елементами фінринку, є складовою економічної системи. Дослідниця зазначає, що, будучи самоорганізованою / саморегульованою системою у своєму саморозвитку, що супроводжується еволюцією інститутів / інструментів, БС вибудовує оптимальну структуру для досягнення цілей свого функціонування[9, с.32, 35, 42]. Однак, на наш погляд, перша частина наведеного визначення є надто абстрактною і не характеризує специфіку саме БС. Далі дослідниця наголошує лише на взаємодії БС з іншими елементами фінансового ринку, а також її участі в утворенні економічної системи. Утім, такі твердження без акценту на взаємодії БС, поряд із зазначеним, ще й з реальним сектором національної економіки, домогосподарствами й зарубіжними БС є недостатньо обґрунтованими.

На думку О. Дзюблюка, БС є визначальною складовою національної економіки, ефективність функціонування / фінансова стійкість / здатність протидіяти кризовим проявам якої кардинальним чином зумовлює економічний розвиток держави[11, с.3].

Г. Карчева тлумачить БС як цілісну сукупність банківських установ з прямими і зворотними зв'язками, об'єднаних інфраструктурою і відносинами, для безперервного руху грошових коштів в економіці та суспільстві заради дотримання інтересів господарюючих суб'єктів і домогосподарств і стимулювання сталого розвитку країни, що відрізняється динамічною рівновагою, саморегулюванням і самоорганізацією, незмінним регуляторним впливом[18] і підкреслює, що БС належить до кібернетичних систем з гомеостатичною природою, позаяк може залишатися незмінною за саморегулювання, неістотно відгукуватися на середовищні зміни завдяки регуляторному забезпеченню дотримання функціональних характеристик у допустимих межах[17, с.18]. Однак, на наш погляд, таке визначення, по-перше, звужує функціональне призначення БС, позаяк вона призначена не лише для забезпечення безперервного руху грошових коштів в економіці / суспільстві, а й для виконання інших численних функцій. По-друге, в ньому штучно відокремлюються економічні суб'єкти і населення, хоча вони, поряд з державою / галуззю / регіоном є економічними агентами.

М. Крупка і Н. Пайтра вбачають у БС сукупність тісно взаємопов'язаних банківських установ у країні в певний період історії з формують своєрідні економічну й організаційно-правову структури, що уможливають функціонування грошового ринку та національної економіки[1, с.16]. Утім, таке визначення, по-перше, не розкриває, що дослідники розуміють під абстрактними своєрідними економічною / організаційно-правовою структурами; по-друге, звужує вплив БС на фінансові ринки, позаяк його відчуває не лише грошовий ринок.

Натомість А. Єпіфанов наголошує, що БС виникає не внаслідок механічного поєднання окремих банків, а ґрунтується на заздалегідь виробленій концепції, у межах якої кожний вид банків і окремих банків посідає певне місце, а структура БС залежить від конкретних соціально-економічних умов[15, с.14]. Утім, заперечуючи механічне поєднання окремих банків, цей дослідник вживає доволі невизначені їхні характеристики: певне місце, конкретні соціально-економічні умови.

Доволі абстрактним і необґрунтованим виглядає визначення БС І. Благуна як специфічної економічної й організаційно-правової структури, яка уможливує завдяки своїм

специфічним цілям, методам та інструментам функціонування грошового ринку й національної економіки[3, с.165].

В. Кириленко під БС розуміє істотну складову економічного базису суспільства, що розвивається за ринковими законами; ядро кредитно-фінансової системи, без чого неможливе функціонування сучасної економіки; комплекс співпрацюючих банківських інституцій з різними властивостями, формами власності, організаційно-правовим статусом і напрямками діяльності, що утворюють єдине ціле. Вона внутрішньо організована, а її елементи взаємопов'язані[19, с.353]. Таке визначення, крім віднесення БС до економічного базису суспільства та кредитно-фінансової системи, знову зводить її до комплексу різноманітних банківських інституцій. При цьому залишається незрозумілим, що автор вкладає в поняття властивостей останніх.

Д. Гладких під БС розуміє ЦБ і сукупність КБ, їхніх філій, підпорядкованих безбалансових підрозділів (відділень), що забезпечують безпосередню або дистанційну реалізацію юридичним і фізичним особам не заборонених чинним законодавством фінансових продуктів, виконання робіт і надання послуг, здійснення інших легальних операцій для максимізації прибутку, перебувають під всеосяжним наглядом та контролем ЦБ, а також небанківських фінансових установ, що здійснюють кредитні чи переказні операції[6, с.18-19]. З таким визначенням не можна цілком погодитися з огляду на невизначеність сутності інших легальних операцій та віднесення до БС небанківських фінансових установ, які надають кредити та / або здійснюють переказ коштів.

К. Далгич наголошує, що систематизація визначень БС є певною мірою умовною. Майже всі визначення містять ознаки різних підходів, які не суперечать, а радше додають свої ознаки, розкриваючи досліджуване поняття в різних аспектах. З огляду на вищезазначене дослідниця зазначає, що «БС – це складна, цілеспрямована, законодавчо визначена система, що є частиною фінансово-кредитної системи держави, яка внутрішньо організована, об'єднана загальними цілями і завданнями, здатна до саморозвитку і саморегулювання, має ієрархічну структуру взаємопов'язаних елементів, включаючи ЦБ, КБ та банківську інфраструктуру та різноманітні зв'язки між ними та із зовнішнім світом, має особливе призначення і виконує специфічні функції в економіці держави – забезпечення фінансової стабільності та сприяння економічному розвитку економіки країни»[9, с.32].

Отже, БС тлумачиться в економічній літературі як сукупність усіх банківських установ; концептуальна сукупність взаємопов'язаних банківських установ; законодавчо визначена, чітко структурована, субординована сукупність фінансових посередників; розгалужена сукупність банків, банківських інститутів, фінансово-кредитних установ; ключова ланка національної економіки; важливий елемент економічного базису суспільства; структура ринкової економіки; складовою кредитної / кредитно-фінансової / фінансово-економічної систем; велика, динамічна, цілеспрямована, складна система, механізм.

На наш погляд, БС – це:

- складна система, що поєднує ознаки цілісних, еволюційних, саморегульованих і таких, що само розвиваються, керованих, активних, цілеспрямованих, структурованих, упорядкованих, ієрархічних, детермінованих, імовірнісних, динамічних, адаптивних і стратегічних систем зі зворотним зв'язком;
- системоутворюючий елемент кредитної, фінансової й економічної систем національної економіки, що формує й реалізує грошово-кредитну, валютну, антиінфляційну, економічну (в частині сприяння економічному зростанню та підвищенню зайнятості), фінансову (в частині організації розрахунків і платежів, сприяння забезпеченню фінансової стабільності в країні) політику; організовує платіжні потоки; прискорює обіг капіталів; забезпечує фінансовий суверенітет держави, пом'якшує зовнішні шоки, сприяє посткризовому / повоєнному відновленню національної економіки, соціально-економічному розвитку в країні; знижує

- трансакційні витрати економічних агентів; зменшує інформаційну асиметрію; формує умови для мінімізації банківських і комерційних ризиків; обмежує опортуністичну поведінку учасників грошово-кредитних відносин, впорядковуючи й спрощуючи їх;
- механізм, втілений в чітку законодавчо регламентовану організаційну структуру (за наявності ЦБ, національних універсальних і спеціалізованих КБ, філій, представництв іноземних КБ), що виконує мобілізаційну / акумулятивну, алокаційну, трансформаційну, ціноутворювальну (на фінансові інструменти та послуги), координаційну (в частині координації попиту і пропозиції на грошові ресурси), стабілізаційну і соціальну (завдяки підвищенню доступності житла, якості життя, освітнього рівня і добробуту громадян) функції й здійснює свою діяльність на принципах законності, моноцентризму, актуалізації функцій, проактивності, необхідного розмаїття, прогресуючої сегрегації, ієрархічних компенсацій, сумісності, соціальної відповідальності, недопущення дестабілізації, ефективності; зворотного зв'язку;
 - суб'єкт / об'єкт забезпечення фінансової, а відтак економічної й національної безпеки.

Таке визначення комплексно характеризує сутність БС.

У розкритті теоретичних засад БС чільне місце належить визначенню її структурно-функціональних ознак. Так, К. Далгич зазначає, що її специфічність зумовлюють її елементи (підсистеми) і властивості, та пропонує розглядати її багатокомпонентну структуру, що включає 7 підсистем, зумовлених історичним розвитком й зовнішніми і внутрішніми чинниками функціонування. При цьому на підставі аналізу існуючих поглядів до загальних властивостей БС ця дослідниця відносить: відмежованість, цілісність та здатність до взаємозамінності елементів, структурність та ієрархічність, динамічність, самоорганізованість, відкритість / закритість, взаємозв'язок із зовнішнім середовищем / іншими системами, емерджентність, а до специфічних – керованість, надскладність, множинність описів, наявність підсистеми регулювання, економічна незалежність окремого КБ, наявність загальносистемної інфраструктури, комунікативність, цілеспрямованість, функціональність[9, с.33-34].

С. Хайлук до найважливіших системних властивостей БС відносить складність, цілісність, цілеспрямованість, циклічну причинність, непередбачуваність поведінки, суттєві / часто якісні зміни, зворотний зв'язок[33, с.192].

За І. Д'яконовою, загальносистемними властивостями БС є: цілісність, ієрархічність, інтегративність, цілеспрямованість, а специфічними – динамічність, саморегуляція, активність, керованість, стохастичність, еволюційність, детермінованість, імовірність, зворотній зв'язок[13].

Є. Мордань вважає, що при дослідженні БС доцільним є врахування її загальносистемних (цілісність, структурованість, обумовленість поведінки, ієрархічність, емерджентність та комунікативність) та специфічних властивостей[23, с.36].

О. О. Грищенко і М. Й. Головка виокремлюють ще й властивість взаємопроникнення БС, під якою розуміють те, що вона може успішно функціонувати виключно в тому разі, якщо її структура і діяльність співвідноситимуться з міжнародними нормами / правилами функціонування банківських структур[7, с.133].

М. Крупка і Н. Пайтра зазначають, що для БС характерні[1, с.14-15]:

- складність, що визначається різноманітністю банків і складових елементів та різноплановістю їхніх зв'язків;
- цілісність, що полягає в поєднанні її елементів, підпорядкованих регулятору;
- динамічність, зумовлена не перебуванням її в статичному стані, підданістю впливу внутрішнього / зовнішнього середовищ;

- відкритість, спричинена інтенсивністю її взаємодії із державними структурами і зарубіжними організаціями;
- структурність, гнучкість, ефективність, невід’ємність від соціально-економічної системи.

При цьому автори не розшифровують власне бачення ними останніх ознак. Загалом з представленими ознаками можна погодитися. Утім, по-перше, ці характеристики не є вичерпними. По-друге, некоректною є ознака структурності. По-третє, наведені характеристики відкритості БС в частині умови її ефективної / організованої роботи загалом, а не окремих елементів, забезпечення функціонування системи як єдиного цілого, гарантуючи виконання покладених на неї цілей та завдань, не розкриває ознаку відкритості.

М. Савлук виокремлює такі ознаки БС, як [8, с.445-446, 448]: самостійність, дворівневність, поглиблене централізоване регулювання, нагляд / контроль діяльності кожного окремого КБ і банківської діяльності загалом; централізований механізм контролю / регулювання банківських резервів; наявність загальносистемної інфраструктури; гнучке поєднання високого рівня централізованої керованості банківської системи зі збереженням повної економічної самостійності і відповідальності за результати своєї діяльності кожного окремого КБ. Проте, розглядаючи всі можливі варіанти побудови БС, по-перше, не можна погодитися з безапеляційністю її дворівневності; по-друге, незрозуміло, що вчений вкладає в поняття «поглиблене централізоване регулювання»; по-третє, акцентуючи увагу на централізованому механізмі контролю / регулювання руху банківських резервів, цей дослідник не звертає уваги на рух банківських капіталів, активів і пасивів.

За В. Кириленком, типовими ознаками банківської системи є [19, с.354-355]: існування елементів, спрямованих на досягнення єдиних цілей, і специфічних властивостей; спроможність замінювати елементи системи; динамічність, саморегульованість і керованість; існування ЦБ як координатора БС і регулятора грошово-кредитних / фінансових процесів в національній економіці. На наш погляд, у цьому ряду викликає сумнів правомірність виокремлення здатності до взаємозаміни елементів, позаяк, наприклад, взаємозаміна ЦБ і КБ апіорі неможлива.

Виокремлюються в економічній літературі і такі загальні риси БС, як: поєднання однотипних елементів, динамічність, закритість БС, саморегуляція БС, а також такі специфічні риси, як: дворівневність, централізоване регулювання діяльності кожного КБ й банківської діяльності загалом, еластичне єднання високої централізованої керованості БС і забезпечення цілковитої незалежності та відповідальності за свої результати кожного КБ, загальносистемна інфраструктура [2, с.15-17]. Про окремі недоліки такого тлумачення вже зазначалося вище.

На наш погляд, неодмінними характеристиками функціонування БС є її структурованість (а не структурність), самоорганізація (впорядкування елементів одного рівня за рахунок внутрішніх чинників, без зовнішнього впливу), коеволюція (спільна еволюція взаємодіючих елементів), фінансова стійкість / стабільність або уразливість / чутливість до зовнішніх шоків; упорядкованість її елементів / відносин / зв’язків. Крім того, до особливостей БС можна віднести й частку в ній державного капіталу. Не менш важливою особливістю функціонування БС є наявність / частка в ній системно важливих КБ.

Обговорення (Discussion). Важливе значення у визначенні теоретичних засад функціонування БС належить також і обґрунтованій класифікації її різновидів (табл. 1). Утім, усталеного бачення дослідниками цього питання внаслідок неоднозначності поглядів на класифікаційні ознаки і різновиди БС сьогодні немає.

Таблиця 1. Класифікація різновидів банківських систем

Table 1. Classification of types of banking systems

Класифікаційні ознаки	Різновиди
Модель	адміністративні, ринкові; консервативні, ліберальні
Причинно-наслідкова залежність подій / явищ	детерміновані (складові елементи взаємодіють точно так, як і передбачається), імовірнісні (характерна невизначеність)
Тип країн	банківські системи розвинених країн/країн, що розвиваються/країн з перехідною економікою
Парадигмальні відмінності	європейська континентальна, англосаксонська, ісламська системи
Кількість рівнів/ланок	однорівневі, дворівневі, тривірневі
Будова	БС на базі крупних КБ, фрагментарні з дрібними і вразливими КБ
Розвиненість	нерозвинені, слаборозвинені, розвинені
Капіталізованість	низько- / недостатньо капіталізовані, високо- / достатньо капіталізовані
Адаптованість до змін	адаптовані, неадаптовані
Характер нагляду	зі здійсненням нагляду ЦБ, зі здійсненням нагляду ЦБ й іншими органами, зі здійсненням нагляду мегарегулятором, відмінним від ЦБ
Система страхування вкладів	система з окремим органом страхування/державною корпорацією зі страхування вкладів, система без окремого органу страхування / державної корпорації зі страхування вкладів
Відкритість	відкриті, закриті
Динамізм	статичні, динамічні
Ступінь централізації	централізовані, децентралізовані
Ступінь концентрації	низькоконцентровані, висококонцентровані
Ступінь спеціалізації	універсальні, спеціалізовані (з наявністю емісійних, ощадних, іпотечних, поштово-ощадних, інвестиційних, зовнішньоторговельних, сільськогосподарських, кооперативних КБ, банків розвитку)
Орієнтованість	об'єктно-орієнтовані, агентно-орієнтовані, соціально-орієнтовані
Характер регламентації/ліцензування банківської діяльності	системи з обмеженням банківської діяльності залежно від власних коштів КБ/територіальною ознакою
Філіальна мережа	системи з великою кількістю філій, системи з невеликою кількістю філій
Форма власності на капітал домінуючих в системі КБ	системи з переважною часткою активів КБ з державною участю, системи з переважною часткою активів КБ з національним приватним капіталом, системи з переважною часткою активів КБ з іноземною участю, системи з продержавними (з домінуючою державною часткою в капіталі) банками
Відкритість	відкриті / відкритого типу, закриті / закритого типу
Сфера обслуговування	регіональні, міжрегіональні, національні, наднаціональні (економічних/валютних союзів), міжнародна / світова
Конкурентність	конкурентні, олігополістичні
Конкурентоспроможність	конкурентоспроможні, неконкурентоспроможні

Джерело: складено автором за [12, с. 187; 20 і власними напрацюваннями]

Source: compiled by the author based on [12, p. 187; 20 and own work]

Важливе місце в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад функціонування БС належить і визначенню принципів її розбудови. Утім, в економічній та юридичній літературі немає усталеного бачення принципів банківської діяльності. Так, скажімо, канадське банківське законодавство містить пункт «захід сонця», що передбачає періодичну (раз на 10 років) переоцінку / оновлення законів, що уможливорює ефективне реагування на нові виклики фінансового середовища[38, с.145].

М. Крупка і Н. Пайтра до принципів банківської діяльності відносять[1, с.18]: діяльність з урахуванням залучених ресурсів; повну економічну самостійність ЦБ і КБ; функціонування за ринковими критеріями прибутковості, ризику та ліквідності; регулювання діяльності виключно непрямыми економічними методами.

М. Гросс і С. Бруннер виокремлюють такий засадничий принцип функціонування БС, як створення достатньої пропозиції грошей за дії грошового мультиплікатора, що передбачає функціонування не одного, а багатьох банків з трансфером ліквідних активів[41].

Н. Прокопенко, В. Мирончук і І. Шепель вважають, що діяльність БС в умовах війни повинна здійснюватися на принципах законності, економічної самостійності, незалежності, відповідальності за зобов'язаннями, легальності банківських операцій, дотримання нормативів ЦБ, забезпечення права вибору банківської установи фізичними особами, забезпечення виконання взятих на себе зобов'язань та збереження довіри громадян[28].

Принципами розбудови БС, на наш погляд, поряд із вищезазначеними, мають бути і принципи:

- моноцентризму (стійка система має один вищий / загальний центр);
- актуалізації функцій (система є організованою за прояву властивостей її частин, елементів як функції її збереження та розвитку; розвиток системи – поступальна функціоналізація її елементів);
- проактивності (створення конкурентного і довірчого середовищ; узгодженість і наступність цілей; пріоритет стратегічних цілей стосовно тактичних; вирішення завдань ринковими методами; своєчасність вжитих заходів з урахуванням нових викликів і можливостей);
- організаційної неперервності (відкритість до поелементної / комплексної модифікації);
- необхідного розмаїття (зростання розмаїття елементів системи спричиняє підвищення її стійкості з огляду на формування численних міжелементних зв'язків і зумовлених цим компенсаторних ефектів);
- мінімальної стійкості (стійкість системи залежить від стійкості її елементів);
- прогресуючої сегрегації (прогресуючий характер втрати взаємодії елементів за диференціації; необхідність досягнення оптимального балансу централізації й децентралізації, диференціації й інтеграції);
- ієрархічних компенсацій (реальне зростання розмаїття на першому / вищому рівні системи зумовлюється його ефективним обмеженням на другому / третьому рівнях);
- сумісності (умовою взаємодії учасників системи є наявність відносної сумісності, тобто кількісної / якісної організаційної однорідності);
- соціальної відповідальності БС та її складових;
- недопущення дестабілізації БС;
- ефективності;
- зворотного зв'язку (регулювання на основі інформації про результати).

Особливості функціонування БС, на наш погляд, визначаються й дотриманням принципів:

- формування національної моделі функціонування / розвитку БС;
- стратегічного планування розвитку БС (уніфікації, спеціалізації, лібералізації та поєднання попереднього, поточного і наступного контролю, врахування ризиків);
- конформності, що проявляється у зміні орієнтирів розвитку БС під впливом норм / цінностей суспільного розвитку, пристосування до суспільних вимог;
- принципів поведінки і професійної відповідальності банківських працівників.

Висновки (Conclusions). Таким чином, БС слід розглядати як складну систему, що поєднує ознаки цілісних, еволюційних, саморегульованих і таких, що само розвиваються, керованих, активних, цілеспрямованих, структурованих, упорядкованих, ієрархічних, детермінованих, імовірнісних, динамічних, адаптивних і стратегічних систем зі зворотним зв'язком; системоутворюючий елемент кредитної, фінансової й економічної систем національної економіки; механізм, втілений в чітку законодавчо регламентовану організаційну структуру, координаційну, стабілізаційну і соціальну функції; суб'єкт / об'єкт забезпечення фінансової, а відтак економічної й національної безпеки.

Крім загальноприйнятих, БС виконує також контрольну, відтворювальну, соціальну та консультаційну функції. Неодмінними характеристиками функціонування БС, поряд із загальновживаними, є її структурованість, самоорганізація, коеволюція, фінансова стійкість / стабільність або уразливість / чутливість до зовнішніх шоків; упорядкованість її елементів, відносин і зв'язків» частка в ній державного капіталу та системно важливих КБ. Принципами розбудови БС мають бути і принципи: моноцентризму; актуалізації функцій; проактивності; організаційної неперервності; необхідного розмаїття; мінімальної стійкості; прогресуючої сегрегації; ієрархічних компенсацій; сумісності; соціальної відповідальності; недопущення дестабілізації; ефективності; зворотного зв'язку. Особливості функціонування БС мають визначатися й дотриманням принципів: формування національної моделі функціонування / розвитку БС; стратегічного планування розвитку БС; конформності; поведінки і професійної відповідальності банківських працівників.

Список літератури

1. Банківська система / за ред. М. Крупки. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 524 с.
2. Банківська система України: монографія / В. В. Коваленко, О. Г. Коренєва, К. Ф. Черкашина, О. В. Крухмаль. Суми: ДВНЗ «УаБС НБУ», 2010. 187 с.
3. Благун І. І. Місце банківської системи в соціально-економічній системі України. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2014. № 6(1). С. 162-165.
4. Владичин У. В. Державне регулювання іноземного банківництва в Україні: дис... д-ра екон. наук: 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Львів, 2016. 576 с.
5. Вовченко Р. С. Фінансова безпека банківського сектору економіки України: дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук за спеціальністю 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Київ, 2016. 237 с.
6. Гладких Д. М. Банківська безпека держави в умовах розвитку інформаційної економіки (трансформації банківських операцій): монографія. К.: НУОУ, 2019. 393 с.
7. Грищенко О. О., Головка М. Й. Трансформація банківської системи в сучасних умовах господарювання: зарубіжний досвід. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. Вип. 3 (24). С. 126-144.
8. Гроші та кредит / за заг. ред. М. І. Савлука. К: КНЕУ, 2011. 592 с.
9. Далгич К. В. Інституційні засади розвитку банківської системи України: дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук за спеціальністю 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Львів, 2021. 278 с.
10. Демківський А. В. Гроші та кредит. Київ: Дакор, 2007. 528 с.
11. Дзюблюк О. Актуальні проблеми розвитку банківської системи України. *Банківська справа*. 2016. № 1. С. 3-31.
12. Д'яконова І. І. Поняття банківської системи та особливості банківської системи України. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2008. № 1. С. 183-190.
13. Д'яконова І. І. Теоретико-методологічні основи функціонування банківської системи України: монографія. Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. 400 с.
14. Енциклопедія банківської справи України / за заг. ред. В.С. Стельмаха. Київ :Молодь, Ін. Юре, 2001. 680 с.
15. Спіфанов А. О. Методологічні складові ефективного розвитку банківського сектору економіки України : моногр. Суми : Унів. кн., 2007. 416 с.
16. Затварська О. О. Банківська система України та основні напрями її розвитку: дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / Науково-дослідний фінансовий ін-т при Міністерстві фінансів України. Київ, 2004. 221 с.
17. Карчева Г. Т. Ефективність функціонування та перспективи розвитку банківської системи України. Київ: НАН України; Ін-т екон. та прогнозів, 2012. 520 с.
18. Карчева Г.Т. Забезпечення ефективного функціонування та розвитку банківської системи України : дис. ... докт. екон. наук: 08.00.08 / Університет банківської справи Національного банку України. Київ, 2014. 503 с.
19. Кириленко В. Банківська система: суть та перспективи її розвитку в Україні. *Журнал європейської економіки*. 2017. № 3. С. 352–375. URL: <http://jeej.tneu.edu.ua/index.php/ukjee/article/download/363/343>
20. Король М. М. Парадигмальна диференціація банківських систем в умовах глобальних трансформацій: дис...д-ра екон. наук: 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». Київ, 2021. 609 с.
21. Костюченко О.А. Правові аспекти банківської діяльності. К: Криниця, 2003. 320 с.
22. Латковська Т.А. Фінансово-правове регулювання організації та функціонування банківської системи в Україні та в зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Одеса, 2008. 37 с.
23. Мордань С. Ю. Визначення сутності поняття «банківська система» та її елементів як об'єктів державного регулювання. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки*. 2016. № 2. С. 29-38.
24. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки: пер. з англ. К.: Основи, 2000. 198 с.
25. Онищенко Ю.І. Банківська система як складова фінансової системи. *Науковий вісник ОДЕУ*. 2009. №8 (86). С. 95-104.
26. Погореленко Н.П., Глушенко О.В. Сутнісне розуміння поняття «банківська система» в контексті системного аналізу та секторального поділу економіки. *Соціальна економіка*. 2023. № 66. С.60-70.
27. Подік С. М. Банки і банківська діяльність : навч.-метод. посібник. Київ: Вид-во ФАДА, ЛТД, 2006. 250 с.

28. Прокопенко Н. С., Мирончук В. М., Шепель І. В. Принципи функціонування банківської системи України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1556/1497>
 29. Реверчук О. Банківський сектор та його структура в Україні. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2009. Вип. 19. С. 420-424.
 30. Рудевська В. І. Бізнес-архітектура банківського сектору у забезпеченні зростання економіки країни: теорія, методологія, практика : монографія. Київ : Автограф, 2021. 236 с.
 31. Стойка В. С. Теоретичні підходи до визначення сутності банківської системи та її ролі в економіці країни. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Економіка, 2010. Вип. 30. С. 202-209.
 32. Теорія і практика грошового обігу та банківської справи в умовах глобальної фінансової нестабільності: монографія / за ред. О. Дзюбюка. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2017. 298 с.
 33. Хайлук С. О. Поняття ефективності банківської системи та методи її оцінки. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2014. № 1. С. 191-197.
 34. Beck Th., Fuchs M., Singer D. and Witte M. Making Cross-Border Banking Work for Africa. Eschborn: Deutsche Gesellschaft fur Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, 2014. 162 p.
 35. Bertalanffy L. General System Theory – A Critical Review. *General Systems*. 1962. vol. VII. P.1-20.
 36. Bouiass K., Marsal C. Les mécanismes internes de gouvernance dans les banques: un état de l'art. *Finance Contrôle Stratégie*. 2009. Vol. 12, issue 1. P.96-126
 37. Commons J. Institutional Economics. *American Economic Review*. 1931. vol. 21. P.649.
 38. Engert W., Fung B., Nott L., Selody J. Restructuring the Canadian financial system: explanations and implications: Demographics and the «baby boom» generation. Switzerland, Basle: Bank for international settlements, 1999. 406 p.
 39. Friedman M., Schwartz A.J. A Monetary History of the United States, 1867- 1960. [Princeton University Press](https://www.princeton.edu/principles/economics/monetary-history), 1963. 860 p.
 40. Fries S., Taki A. Banking reform and development in transition economy. EBRD Working Paper. 2002. № 71. 24 p.
 41. Gross M. , Brunner S. Money creation in fiat and digital currency systems. International Monetary Fund. 2019. 40 p.
 42. Merton, R. A Functional Perspective of Financial Intermediation. *Financial Management*. 1995. 24(2). P.23-41.
 43. [Mitchell](#) W. Business Cycles: The Problem and Its Setting. National Bureau of Economic Research, Incorporated, 1927. P.489.
 44. Otchere I., Senbet L. Financial sector reforms in Africa: perspectives on issues and policies. World Bank conference on development economics: growth and integration, 2006. P.81–119
 45. Senbet L. Financial Sector Policy Reforms in the Post-Financial Crisis Era: Africa Focus, African Development Bank Volume on Financial Crisis. African development bank group. Working Paper No. 100. July 2009. 54 p.
 46. [Veblen](#) T. The Theory of the Leisure Class. London: MACMILLAN & CO., Ltd, 1899.183 p.
- Стаття надійшла до редакції 18.03.2025*
Статтю рекомендовано до друку 10.05.2025

Внесок авторів: всі автори зробили рівний внесок у цю роботу

Конфлікт інтересів: автори повідомляють про відсутність конфлікту інтересів

Baranovskyi Oleksandr

Dr. Sc. (Economics), Professor,
SESE «The Academy of Financial Management», Kyiv, Ukraine,
38 M. Mikhnovsky Blvd., Kyiv, Ukraine, 01014

e-mail: bai.professor@gmail.com

ORCID ID: [0000-0002-5505-5098](https://orcid.org/0000-0002-5505-5098)

Borschuk Oleksandr

SESE «The Academy of Financial Management», Kyiv, Ukraine,
38 M. Mikhnovsky Blvd., Kyiv, Ukraine, 01014

e-mail: alexbor1989@gmail.com

ORCID ID: [0000-0002-3960-6240](https://orcid.org/0000-0002-3960-6240)

Banking system: essence, functions and principles of development

Abstract. The importance of a well-founded definition of the essence of the banking system, its functions, key characteristics, and fundamental principles of formation stems from its role in ensuring the country's viability in favorable conditions, during crises or wartime, in the post-war recovery period, and in the course of steady socio-economic development. The state and specific features of the functioning of the banking system (BS) largely determine its potential to influence the post-crisis and post-war recovery of the national economy and to support crediting for expanded reproduction.

The aim of the article is to deepen the theoretical and methodological foundations for identifying the features of the functioning and development of the banking system. The object of the research is the banking services market. The dialectical, monographic, and historical methods were used, along with methods of systemic, expert, and logical analysis, and grouping.

The article defines various approaches to the interpretation and analysis of researchers' views on the essence of the banking system, its distinctive properties and functional purpose, the classification of its types, and the principles of its formation. The author's own perspective on these aspects of the functioning and development of the banking system is also presented.

Keywords: *banking system, properties of the banking system, types of banking systems, functions of the banking system, principles of banking system formation*

JEL Classification: E42; E59; G21.

Formulas: 0; fig.: 0, tabl.: 1, bibl.: 46

For citation: Baranovskyi O., Borschuk O. Banking system: essence, functions and principles of development. Financial and Credit Systems: Prospects for Development. №2(17)2025. P. 43-57. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2025-2-04> [in Ukrainian]

References

1. Banking system (2023). In M. Krupka (Ed.), Banking system (p. 524). Lviv: Ivan Franko National University of Lviv. [in Ukrainian].
2. Kovalenko, V., Koreneva, O., Cherkashyna, K., & Krukhmal, O. (2010). Banking system of Ukraine. Sumy: State Higher Educational Institution «UaBS NBU». 187 p. [in Ukrainian].
3. Beck, Th., Fuchs, M., Singer, D., & Witte, M. (2014). Making Cross-Border Banking Work for Africa. Eschborn: Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. 162 p.
4. Bertalanffy, L. (1962). General System Theory – A Critical Review. General Systems, 7, 1–20.
5. Blahun, I. (2014). The place of the banking system in the socio-economic system of Ukraine. Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic Sciences, 6(1), 162–165.
6. Bouiass, K., & Marsal, C. (2009). Les mécanismes internes de gouvernance dans les banques: un état de l'art. Finance Contrôle Stratégie, 12(1), 96–126.
7. Commons, J. (1931). Institutional Economics. American Economic Review, 21, 649.
8. Dalgic, K. (2021). Institutional foundations for the development of the banking system of Ukraine. Banking University, Lviv. [in Ukrainian].
9. Demkivskyi, A. (2007). Money and credit. Kyiv: Dakor. 528 p. [in Ukrainian].
10. Dyakonova, I. (2008). The concept of the banking system and the peculiarities of the banking system of Ukraine. Bulletin of Sumy State University. Economics Series, 1, 183–190. [in Ukrainian].
11. Dyakonova, I. (2007). Theoretical and methodological foundations of the functioning of the banking system of Ukraine. Sumy: VTD «University Book». 400 p. [in Ukrainian].
12. Dzyublyuk, O. (2016). Current problems of development of the banking system of Ukraine. Banking, 1, 3–31. [in Ukrainian].
13. Encyclopedia of Banking in Ukraine (2001). In V. Stelmakh (Ed.), Encyclopedia of Banking in Ukraine (p. 680). Kyiv: In. Yure. [in Ukrainian].
14. Engert, W., Fung, B., Nott, L., & Selody, J. (1999). Restructuring the Canadian financial system: explanations and implications: Demographics and the “baby boom” generation. Basle: Bank for International Settlements. 406 p.

15. Friedman, M., & Schwartz, A. (1963). *A Monetary History of the United States, 1867–1960*. Princeton University Press. 860 p.
 16. Fries, S., & Taci, A. (2002). Banking reform and development in transition economy. EBRD Working Paper, 71, 24 p.
 17. Gladkikh, D. (2019). Banking security of the state in the context of the development of the information economy (transformation of banking operations). Kyiv: NUOU. 393 p. [in Ukrainian].
 18. Gross, M., & Brunner, S. (2019). Money creation in fiat and digital currency systems. International Monetary Fund. 40 p.
 19. Hryshchenko, O., & Holovko, M. (2012). Transformation of the banking system in modern economic conditions: foreign experience. *Problems of Theory and Methodology of Accounting, Control and Analysis*, 3, 126–144. [in Ukrainian].
 20. Karcheva, G. (2012). Efficiency of functioning and prospects of development of the banking system of Ukraine. Kyiv: NAS of Ukraine; Institute of Economics and Forecasting. 520 p. [in Ukrainian].
 21. Karcheva, G. (2014). Ensuring the effective functioning and development of the banking system of Ukraine. Kyiv. 503 p. [in Ukrainian].
 22. Khayluk, S. (2014). The concept of the efficiency of the banking system and methods of its assessment. *Financial and Credit Activities: Problems of Theory and Practice*, 1, 191–197. [in Ukrainian].
 23. Korol, M. (2021). Paradigmatic differentiation of banking systems in the context of global transformations. Kyiv. 609 p. [in Ukrainian].
 24. Kostyuchenko, O. (2003). Legal aspects of banking activity. Krynytsia. 320 p. [in Ukrainian].
 25. Kyrylenko, V. (2017). The banking system: the essence and prospects of its development in Ukraine. *Journal of European Economics*, 3, 352–375. [in Ukrainian].
 26. Latkovska, T. (2008). Financial and legal regulation of the organization and functioning of the banking system in Ukraine and in foreign countries: comparative legal analysis. Odesa. 37 p. [in Ukrainian].
 27. Merton, R. (1995). A Functional Perspective of Financial Intermediation. *Financial Management*, 24(2), 23–41.
 28. Mitchell, W. (1927). *Business Cycles: The Problem and Its Setting*. National Bureau of Economic Research, Incorporated. 489 p.
 29. Money and credit (2011). In M. Savluk (Ed.), *Money and credit*. Kyiv: KNEU. 592 p. [in Ukrainian].
 30. Mordan, Y. (2016). Definitions of the essence of “banking system” and its elements as objects of state regulation. *Scientific Bulletin of the V. O. Sukhomlynsky Mykolaiv National University. Economic Sciences*, 2, 29–38. [in Ukrainian].
 31. North, D. (2000). *Institutions, Institutional Change and the Functioning of the Economy*. Kyiv: Osnovy. 198 p. [in Ukrainian].
 32. Onyshchenko, Y. (2009). The banking system as a component of the financial system. *Scientific Bulletin of the ODEU*, 8(86), 95–104. [in Ukrainian].
 33. Otchere, I., & Senbet, L. (2006). Financial sector reforms in Africa: perspectives on issues and policies. In *World Bank Conference on Development Economics: Growth and Integration*, 81–119.
 34. Podik, S. (2006). Banks and banking activity: educational and methodological manual. Kyiv: Publishing House FADA, LTD. 250 p. [in Ukrainian].
 35. Pohorelenko, N., & Hlushchenko, O. (2023). Essential understanding of the concept “banking system” in the context of system analysis and sectoral division of the economy. *Social Economics*, 66, 60–70. <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2023-66-07> [in Ukrainian].
 36. Prokopenko, N., Myronchuk, V., & Shepel, I. (2022). Principles of functioning of the banking system of Ukraine in war conditions. *Economy and Society*, 41. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-33> [in Ukrainian].
 37. Reverchuk, O. (2009). The banking sector and its structure in Ukraine. *Formation of Market Economy*, 19, 420–424. [in Ukrainian].
 38. Rudevska, V. (2021). Business architecture of the banking sector in ensuring the growth of the country's economy: theory, methodology, practice. Kyiv: Autograf. 236 p. [in Ukrainian].
 39. Senbet, L. (2009). Financial Sector Policy Reforms in the Post-Financial Crisis Era: Africa Focus. African Development Bank Group Working Paper, 100, 54 p.
 40. Stoyka, V. (2010). Theoretical approaches to determining the essence of the banking system and its role in the country's economy. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Economics*, 30, 202–209. [in Ukrainian].
 41. Theory and practice of monetary circulation and banking in the context of global financial instability (2017). In O. Dziublyuk (Ed.), *Theory and practice of monetary circulation and banking in the context of global financial instability*. Ternopil: FOP Osadtsa Yu. V. 298 p. [in Ukrainian].
 42. Veblen, T. (1899). *The Theory of the Leisure Class*. London: MACMILLAN & CO., Ltd. 183 p.
 43. Vladychyn, U. (2016). State regulation of foreign banking in Ukraine. Lviv. 576 p. [in Ukrainian].
 44. Vovchenko, R. (2016). National economy's banking sector financial security. University of Banking. Kyiv. [in Ukrainian].
 45. Yepifanov, A. (2007). Methodological components of effective development of the banking sector of the economy of Ukraine. Sumy: Univ. kn. 416 p. [in Ukrainian].
 46. Zatvarska, O. (2004). The banking system of Ukraine and the main directions of its development. Research Financial Institute at the Ministry of Finance of Ukraine. Kyiv. 221 p. [in Ukrainian].
- The article was received by the editors 18.03.2025
The article is recommended for printing 10.05.2025

Authors Contribution: All authors have contributed equally to this work

Conflict of Interest: The authors declare no conflict of interest